

„regarder en face toute la vérité“; s viszonyaink alaposabb ismeretével az unitarismus akadályait főleg tőlünk nem függő körülményekben s az emberek nem eléggé őszinte voltában találhatja vala. Különben a meleg rokonszenvet, melyet az unitarismus „fénylő és jótékony csillaga iránti“ reménye és ama hite kifejezésében nyilvánít, hogy „ez a vallás az emberiség elfásult szellemébe új életet lehelhet,“ egy oly kiváló szellemű író részéről, nemcsak köszönettel fogadjuk, de nagyra is becsüljük. Nem a mi feladatunk a munkának más részéről szólni, de ki kell emelnünk, hogy szép nyelven van írva és az egészet a hazánk iránti szeretet lengi át. S ha az a kritika férhetne is hozzá, hogy néhol ismeretése terjedelmét a dolgoknak vagy személyeknek nem a fontossága, jelentősége szerint méri, mindemellett is e munka minden méltánylatra és elismerésre érdemes. Ára 6 franc.

„A vasárnap“ című vallásos néplap pártolására Czelder Márton szerkesztő felhívást közöl. E lap már öt éve, hogy fennáll s hasznos olvasmányai méltóvá teszik a pártfogásra. A Vasárnap ára egész évre 2 frt.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Richmond Anna utódai Kolozsvárt.** Ifj. Fretwell János ur, ki a kereszturi középiskola javára Angliában saját prédikálásaival igen szép összeget gyűjtött, Amerikában egy jómódu és igazán keresztényies érzelmű unitárius asszonyt arra nyert meg, hogy a kolozsvári főiskolának legyen jóltevőjévé. E kegyes asszony: Richmond Anna a Fretwell szavaira nemcsak szívéet, hanem erszényét is megnyitotta és egyszerre 5000 doldárt (több mint tizezer forint) ajánlott fel főiskolánkban egy tanári szék azonnal való felállítására. Az összeg olyformán adatván, hogy abból egy tanár fizetése fedeztessék addig, a míg az tart, néhány év múlva a Richmond Anna utódai, jelesen Richmond Walter és Richmond Karolina az alapító halálával átlátván, hogy az alap elfogy, 1882-ben — a mikor Kovács János barátunk Amerikában járt — az akkor meglevő részt kiegészítették tizezer dollárra és azt mint állandó alapot be is küldötték E. K. Tanácsunkhoz. Ez alap kamataival jelenleg egy tanári állomást fedez, sőt önmagát is némileg gyarapítja. Ez alapítvány fontosságát és horderejét csak akkor tudjuk kellően méltányolni, ha meggondoljuk, hogy iskoláink fentartása mily áldozatokkal jár.

Most közelebről azzal a kellemes hírrel lepett meg Kovács barátunk, hogy Richmond Anna utódai, Richmond Karolina s a Richmond Walter fia Knight és utitársuk Bowen Ednah kisasszony látogatásukkal tisztelnék meg. Az E. K. Tanács e hírt örömmel vevén, kimondotta, hogy e hitrokonainkat a maga vendégeinek tekintti. A vendégek fo-

galására s ittlétük alatti vezetésére Kovács János és Boros György tanárokat bizta meg.

Richmond Károlina és barátnője Bowen k. a. már esztendő óta időznek Európában, Richmond Knight tanulmányait bevégezve, a nyár óta utazik Európában. October 23-án érkeztek s három napot időztek Kolozsvárt, mialatt egyházi és társadalmi viszonyok megismerésére szorítottak, s egyes családoknál látogatásokat tettek. Résztvettek az isteni-tiszteletben, meglátogatták az iskolai kórházat, a Dávid Ferencz emlékkövét, az iskolát és az iskolai könyvtárt. Látogatásukból különösen két momentumot kell kiemelniünk. Vasárnap, midőn az E. K. Tanácsgyűlését tartotta, megjelentek a tanácsteremben. Richmond Károlina meghatottsággal látta ott édes anyja arczképét az unitárius egyház jelesei és jóltevői között. A képet nagyon jónak találta s Sárdi István festőnek elismerését és köszönetét nyilvánította. Ferencz József püspök ur a tanács és az unitárius egyház nevében meleg hangon üdvözölte, felkérvén hogy az E. K. Tanács köszönetét a Richmond családnak, s üdvöző iratát az Amerikai Unitárius Társulatnak személyesen vigye meg. Mire a kisasszony röviden és meghatottan felelt, biztosítván az E. K. Tanácsot arról, hogy az ő, valamint unokaöccse tisztelete és rokonszenve ezután még nagyobb lesz a magyar unitáriusok iránt, kik az ő szeretett édes anyja emlékét oly nagy tiszteletben tartják.

Ezután a vendégek az iskolai nagy teremben jelentek meg, hol az ifjuság várta. Ajtai János III. éves papnövendék egy csinos beszédben üdvözölte angolul, mire Richmond ur rögtönözve egy szép és tiszta gondolkozásu, jeles képzettségű ifjura valló beszédet mondott, melyből érdemesnek tartjuk a következőket ide iktatni:

„Kedves ifju barátaim! Sajnálom, hogy nem tudok az önök szép nyelvén felelni arra a szíves beszédre, a melylyel minket egyikök oly ékes szavakban üdvözölt. Minket, kik ide mint idegenek jöttünk idegen országba és még sem voltunk idegenek, az önök tisztelt igazgatója és tanári kara oly szívesen fogadtak, hogy ugy érezzük magunkat, mintha itthon s valódi testvéreink között volnánk, a minthogy valósággal azok között is vagyunk a szó igazi keresztényi értelmében. . . .

Én magam is collegiumot végeztem s a nevelés ügye különösen érdekel. Engedjék meg barátaim arra serkentenem, hogy azokat a tudományokat, a melyeket itt tanáraik önök elébe tárnak, tanulmányozzák szorgalommal és buzgósággal, mert így biztosan elérik azt, a mi önökre vár, hogy egykor a nemes magyar nemzetnek hasznos fiai legyenek. Tegyenek meg mindent azért, hogy liberalis nevelésben részesüljenek. A nevelés az az arany kulcs, a melylyel a tudomány valódi tárházát fel-

nyithatják és így megszerezhetik azt a vagyont és erőt, a melylyel ő n magoknak nevet, hazájoknak pedig a világ nemzetei között oly állást segítenek szerezni, a milyent az méltán megérdemel.

Ez a collegium az unitárius hit szülötte s mint az, ugy ez is szilárd alapra van helyezve. Midőn Dávid Ferencz 1566-ban Kolozsvárra jött s a lakosságot az unitárius vallásra térítette, egy köre állott fel, melyet ma én is láttam, elmondhatjuk tehát, hogy az unitárius hitvallás e városban sziklára van építve s hogy tehát gyermeke e collegium is hasonlóan biztos alapon áll. Önök, kiknek liberalis vallások és nevelésök van, oly baltamat tartanak kezökben, mely ha a kettő egyesül, előbbutóbb elfogja oszlatni maga körül a tudatlanságot és babonát.

Midőn a collegium kapuján beléptem, a homlokzatra ezt láttam felírva: „*musis et virtutibus communitas unitariorum reedificavit 1806.*“ Én arra kérem, hogy ismerkedjenek meg azokkal a muzsákkal vagyis szerezenek oly jártasságot a tudományokban és művészetekben, hogy önök legyenek a mesterek, azok pedig engedelmes szolgálók. Továbbá gyakorolják magokat azokban az erényekben, a melyek minden nemes léleknek tulajdonai, hogy így naponta jobbá és nemesebbé legyenek s biztosítsanak oly nevet, a mely megállhasson amazoké mellett, a kik valamint a multban mindent megtettek, ugy a jelenben sem mulasztanak el semmit, a mit a testvériség érdekében s az emberiség javára tehetnek. Ismételten köszönöm szivességöket.“

Vendégeink kedden reggel Ferencz József püspök uralral és Kovácscsal elmentek Gyéresre a Paget János meglátogatására s onnan Kovács Tordára és Toroczkóra kalauzolta, hol igen szivesen fogadták. Szándékuk Budapesten hosszasabban időzni, hogy a kiállítást megnézzék s a budapesti ekklesia ügyeivel megismerkedjenek. Ez évet még Euróában fogják tölteni s a jövő év első felében indulnak haza. Isten vezérelje jobb kezével s vigye haza jó egészségben szabad hazájukba édes övéikhez!

Az erdélyrészi ev. reformált egyházkerület f. évi sept. 20—23 napjain rendkívüli közgyűlést tartott. A gyűlés összejövetelének célja első sorban az új püspök, Szász Domokos beigtatása volt, mi nagy ünnepélyességgel ment végbe. A beigtató beszédet Szász Károly dunamelléki püspök mondotta költői s biblikus szellemével mély benyomást téve a hallgatóságra. Az eskü ünnepélyes letétele után az új püspök üdvözlete következett: „Az én igám gyönyörűsége, az én terem könnyü“ — krisztusi mondás alapján tartott székfoglaló beszéd a hallgatóságot egészen meghódította. Szász Domokos szónoki ereje a szó teljes értelmében excellált. Beszéde mesterileg szerkesztett s szónokilag előadott beszéd volt. Az új püspök a homagialis esküt az eddigi gyakorlattól eltérőleg nem a kormánybiztos kezébe, hanem ő felsége a

királyéba teszi le. A gyűlés tárgyai közül még felemlítjük a főjegyzői hivatal betöltését, melyre Szász Gerő kolozsvári lelkész és esperes választatott meg, kinek ez állásában szerencsét kívánunk. Ezen a gyűlésen tárgyalattak a codificált törvények is. 93 §-on mentek keresztül, a többi a jövő rendes közgyűlésre halasztatván.

A püspöki szállás idei főtanácsunk határozata következtében oct. 1-én áttételeztetett vallásközönségünknek a collegiummal szemben fekvő épületébe. Egyh. főtanácsunk igen bölcsen intézkedett, midőn az eddigi püspöki szállásnak a collegiumhoz való csatolását kimondotta, mire valóban égető szükség van s egyttal püspöki szállásul oly lakást jelölt ki, mely arra valóban alkalmas.

Kinevezés. Ferencz Károly marosvásárhelyi kir. táblai bíró kuriai bíróvá neveztetett ki Budapestre. Örömmel jegyezzük fel egyháztanácsos afiának ez eléléptetését, annál is inkább, hogy egyházunkból is ért már egyet az a szerencse, hogy kuriai bíró legyen. A megérdemelt állásban szívesen üdvözljük.

Uj unitárius templom. A bodoki unitáriusok leginkább a saját körükben gyűlt adományokból egy szép kis templomot építettek, s oct. hó 4-én ünnepélyesen fel is szentelték. A felszentelést, melyre a vidékről is sokan jelentek meg, Lőfi Áron köri esperes, Török Sándor kőrspataki s egyszersmind bodoki és Kiss Sándor laborfalvi lelkész afiai végezték. Hitbuzgóság s egyházszeretet lakozzék az uj templom falai között!

A budapesti országos kiállítás. Mire e sorok világot látnak, az országos kiállítás be lesz rekesztve. A gyönyörű park, melylyel kertészetünk remekelt, a parkban emelkedő csarnokok és pavillonok, melyek építészetünk magas színvonalát tüntették fel, nem lesznek többé a főváros, a vidék s mondhatni a szomszéd nemzetek bucsuhelyei. Hat hónapi nemzeti ünnep volt az a hazára, Európának bemutatott közgazdasági fejlődésünk feletti örömünk ünnepe. Iparunk, mezőgazdaságunk s annak egyes ágai, az erdőszet, bányászat mellett, fel lett tüntetve a közoktatásügy s annak segéd eszközei és eredményei, melyben egyházunk is részt vett mint kiállító. Első országos kiállításunk volt, de miután oly fényesen sikerült, nem az utolsó. Iparunk versenyképessége el lett ismerve, mezőgazdaságunk európai hírneve nagyban öregbedett. A kormány érmeikkel jutalmazott; a nagy közönség és a külföldi vendégek elismeréseket azzal fejezik ki, hogy mintegy fél millió forint árut felvásároltak; s ezutáni eredményét alig lehet kiszámítani. Megrendelésekre számíthatunk kívülről, de benn felkölthette a meggyőződést, hogy versenyképesek vagyunk, mi a jövőben milliókat fog ben marasztani a hazában. Anyagi haszna mel-

lett fejtette az izlést, a fővárost és a vidéket, hazánkat és a külföldet közelebb hozta egymáshoz. Erkölcsi bátorságunkra erősítőleg, szellemi emelkedésünkre buzdítólag hatott. Betetőzi az eredmények sorát az a politikai nagy jelentőség, hogy kinyitására, megtekintésére, bezárására, lejött az udvar; a leendő magyar király fenséges atyjához mint a kiállítás védnöke magyarul szólt, magyarul lett fogadva; az európai diplomatia hallotta, hogy nemzetünk ismét belépett az európai kultur nemzetek sorába. Az udvar példája hatott, megjöttek a szomszéd népek és nemzetek, Európa korona-hercegei, meghozták rokonszenvezésök kijelentését, haladásunk feletti örömök kifejezését. Lentjárt, s a bezárásra is várják a király asszonyt, hogy alkalmat adjon a nemzet kifejezhetetlen szeretetének, tiszteletének és hódolatának. Nem tudjuk, az udvar, a kormány, a főváros, a kiállítók, az intézők, vezetők, a fellelkesült nemzet, a lelkesítő külföld hoztak többet a sikerre, de a siker oly nagy, hogy dicsőségéből mindenikének gazdag rész jut. Még a gondviselés is kegyes volt, ragyogó nyár, semmi csapás. S most a midőn a vezetők itt állnak mint egy nyert győzelem után, Gr. Széchenyi keresk. minister, dr. Matlekovics államtitkár mint kiállítási elnök, gr. Zichy Jenő, dr. Schnierer igazgató, Balog Vilmos erdélyi hasánkfia mint titkár babéraikon megnyugodhatnak, de meg is kell nyugodniok, mert emberfeletti munkát végeztek. De ha munkájok nagy és fáradságos volt, a nemzet elismerése sem kisebb irányukban. Mindeniknek legyen meg az övé. De hogy a kiállítás oly magas színvonalra emelkedett, hogy csaknem világkiállitássá fejtett, az anyagi kérdés ezen megszellemítése, az egész alkotás és vezetés nagyszabású felfogásának, kifejezésre juttatásának s így kulturánk bemutatásának, mondhatni civilisatiókn kiállitásának érdeme a Matlekovicsé marad. — Ky. L.

Beküldetett a székely-kereszturi állami segélylyel fenntartott alsófoku ipar és kereskedelmi iskola Értesítője 188 $\frac{1}{2}$ -ről. Szerk. Belle László. Az értesítőt egy „az izlés fejlesztésére” buzdító cikk nyitja meg, Gombos Sámuel tanártól. Tanerők sz. 2; tanulóké 55.

Gyászhir. Derzsi Károly budapesti lelkészársunkat megrendítő csapás érte. Egyetlen fiát, Derzsi Gézá f. évi sept. 18-án hosszas szenvedés után elvesztette Tordán, hová üdülés végett vitte volt. Őszintén osztozunk fájdalomában. — A J a k a b h á z y-családnak Siménfalván ismét gyásza van. A múlt évben vesztette el derék fejét: Jakabházy Zsigmondot. Folyó évi oct. 21-én pedig legjobb támaszát, J a k a b h á z y Bélát, székely-kereszturi segédszolgabíró 46 éves korában. — Kolozsvárt az általános tiszteletben álló ügyvéd Haller Rezső családját megrázó csapás találta nagyreményü fiok Rezső ne-

gyedéves orvosnövendéknek végzetes halálában. Mély részvéttel jegyezzük fel e fájdalmas esetet.

Folyóiratunkról a Sárospataki Lapok f. évi 41. számában, a magyar prot. egyházi irodalomról szólva, ezeket írja: „Az unitáriusok nem szerkesztenek egyházi lapokat, hanem minden erejüket a „Keresztény Magvető“-re, ez igazán kitünő folyóíratra fordítják.“ „Az unitáriusoknál a „Keresztény Magvető“ virágzik, az unitárius buzgóság a művelt világiakat is előfizetőkkel, sőt kétszeres díjt fizetőkkel teszi. Azonkívül ott voltak Simén Domokos művei. Ő a maroknyi unitárius buzgalmára támaszkodva, több jeles művet adott ki. Mi az oka annak, hogy a „Keresztény Magvető“-nek alig van néhány reformatus előfizetője, holott csaknem oly érdekes reánk nézve is, mint magokra az unitáriusokra? Mi az oka annak, hogy Simén Domokos műveiből, melyek tulajdonképpen nem unitárius művek, hanem a szabadelvű theologia kiváló termékei, nagyon kevés kelt el a reformatusok között?“ Közöljük e sorokat főleg azért, mert azokban elismerését találjuk ama törekvésünknek, mely szerint folyóiratunkkal nemcsak az unitárius egyháznak, hanem általán a szabadelvű protestantizmusnak kívánunk szolgálni. Köszönettel vesszük a fennebbi sorok igen t. írójától, Zoványi Jenő urtól, hogy azt oly érdekesnek ismeri el a reformatusokra nézve is, mint magokra az unitáriusokra. De szolgáljanak egyszersmind az ő sorai mind nekünk, mind pedig olvasóközönségünknek buzdításul arra, hogy a „Keresztény Magvető“-t minél inkább virágoztassuk és általán egyházi irodalmunkért szellemileg és anyagilag áldozni meg ne szünjünk!

A Dávid Ferencz-egylet választmánya megkezdette működését. Az első gyűlésen elhatározta, hogy az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét ki fogja nyomtatni és szét fogja küldeni, remélvén, hogy ezáltal az egylet céljáról és törekvéseiről legtisztább felvilágosítást nyújthat az érdeklődőknek. Az E. K. Tanács az egylet alapszabályait az egyházi Főtanácstól kapott felhatalmazás értelmében helybenhagyta és megerősítette s a választmány rövid idő alatt ki fogja nyomtatni. E helyen is tisztelettel kéri a választmány mindazokat, a kik aláírási iverket kaptak, valamint az ügy barátait is, hogy sziveskedjenek az aláírásokat legkésőbb december elsőjéig beküldeni. Az egylet érdekében való szives közreműködésre híveinket felhívjuk.

Boros György,
titkár.

ARANYKÖNYV.

Szentkirályi Árpád ajándéka.

Igen tisztelt szerkesztőség!

Az igen t. szerkesztőség szives engedelméből legyen szabad igénybe vennem a Ker. Magvető „Aranykönyv“ című rovatát a következő közlemény-nyel:

Méltóságos Szentkirályi Árpád, a székely-kereszturi unitárius egyházkör gondnoka, szeretett leányai, u. m. Szentkirályi Gábrriel és Szentkirályi Lenke kisasszonyoknak szent Mihály napján történt konfirmálások alkalmával és az uri szent vacsora először vételének emlékére egy urasztali boros poharat aján-dékozott a nők számára, melynek értéke 35 frt. A poháron ezen felirat olvas-ható: Szentkirályi Gábrriel és Lenke 1885. szeptember 27.

E valóban értékes pohár sokszoros emléket örökít meg. A jószivü ne-mes adakozót és családját éltesse az Isten hosszasan önmaguk és kicsiny egyházunk örömére.

A gagy unitárius szent ekklézsia nevében

Gagy, 1885. october 15-én

Gálfalvi János
unitárius pap.

Tűzkárt szenvedett szent-miklósi ekklézsiánk és lelkész afa segé-lyezésére gyűlt kegyes adományok.

1. A b r u d b á n y á r ó l: Barabás Abel 50 kr. Rákosi István 1 frt. Özv. Rákosiné 1 frt. Ternovián János 50 kr. N. N. 6 kr. Nagy Ferencz 10 kr. Fe-renczi Mihály 20 kr. Székely Samu 20 kr. Pálffi Sámuel 2 frt. Ifj. Ürmösi La-jos 20 kr. Mikó Dezső 1 frt. Ürmösi Károly 30 kr. Ürmösi József 40 kr. Sza-bó György 20 kr. Szőcs Albert 30 kr. Jancsó Márton 60 kr. Nagy Károly 1 frt. Özv. Árkosi Kárelyné 50 kr. Gelei Kálmán 1 frt. Ekklézsia 2 frt. Összesen **13 frt 6 kr.**

2. B u d a p e s t r ől: Derzsi Károly 3 frt. Hajós János 3 frt. Végh Jó-zsef 2 frt. Buzogány Áron 2 frt. Bedő Albert 3 frt. Dr. Székely Ferencz 3 frt. Sebes Pál 1 frt. M. Farkas Sándor 50 kr. Ürmösi Miklós 1 frt. Faluvégi Áron 50 kr. Dávid Gyula 1 frt. Becsák János 50 kr. Kozma Józsa 50 kr. Kozma Jenőke 50 kr. Székely Mihály (Lippa) 1 frt. Egyházközség 5 frt. Összesen **27 frt 50 kr.**

3. K o l o z s v á r r ó l: Péterfi Dénes 2 frt. Szabó Mózes 2 frt. Berde Áron 2 frt. Valaki 5 frt. Dr. Gálfiné 1 frt. Dr. Bartók István 1 frt. Molnár Sándor 1 frt. Kőváry László 2 frt. Fekete Pál 2 frt. Özv. Ferenczi Mózesné 1 frt. Özv. Farnos Elekné 1 frt. Özv. Kriza Jánosné 1 frt. Özv. Groisz Gusztávné 1 frt. Haller Rezsőné 1 frt. Ürmösy Gyula 1 frt. Jánosi Gerő 1 frt. Mikó Imre 1 frt. Szász Ádám 2 frt. Özv. Gyergyai Ferenczné 2 frt. Ürmösy Lajos 1 frt. Magya-ri Géza 1 frt. Magyar Mihály 1 frt. Gyulai László 1 frt. Valaki 40 kr. Berde Mózes 1 frt. Kőváry Mihály 1 frt. Keresztély Kálmán 50 kr. Pataki Lajos 50 kr. Id. Lászlószki Samu 1 frt. Ifj. Lászlószki Péter 50 kr. Ifj. Lászlószki Sa-